

Atabayev Shoxrubbek Maxmud o'g'li

*Ўзбекистон Республикаси Банк-Молия Академияси Soliq va soliqqa tortish yo'nalishi
(MSc-Master of Science)-мутахассислиги магистранти*

Shohrux8888@gmail.com

ELEKTRON SHAKLDA XIZMATLAR KO'RSATUVCHI CHET EL YURIDIK SHAXSLARIGA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqola elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) qo'llashning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Bugungi kunda global iqtisodiyotda raqamli xizmatlar hajmining oshishi hamda xalqaro biznes amaliyotlarining kengayishi QQSni to'g'ri va samarali qo'llash zaruriyatini yuzaga keltirmoqda. Maqolada chet el yuridik shaxslarining elektron xizmatlar ko'rsatishiga QQS qo'llashning xalqaro va milliy tajribalari, huquqiy asoslari, shuningdek, soliq ma'murchiligida uchraydigan muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada QQS tizimining raqamli iqtisodiyot sharoitida samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: qo'shilgan qiymat solig'i (QQS), elektron xizmatlar, chet el yuridik shaxslari, raqamli iqtisodiyot, xalqaro soliq solish, soliq ma'murchiligi, soliq siyosati, elektron tijorat.

Abstract: This scientific article is dedicated to the study of the specific features of the application of value added tax (VAT) to foreign legal entities that provide services in electronic form. Today, the increase in the volume of digital services in the global economy and the expansion of international business practices create the need for the correct and effective application of VAT. The article analyzes the international and national experiences of applying VAT to the provision of electronic services by foreign legal entities, the legal basis, as well as the problems encountered in the tax administration. The article also developed recommendations for increasing the effectiveness of the VAT system in the digital economy.

Key words: value added tax (VAT), electronic services, foreign legal entities, digital economy, international taxation, tax administration, tax policy, electronic commerce.

Kirish

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyotning tezkor rivojlanishi global savdo va tijorat faoliyatida yangi imkoniyatlar va murakkabliklarni keltirib chiqarmoqda. Ayniqsa, chet el yuridik shaxslar tomonidan elektron shaklda ko'rsatiladigan xizmatlar hajmining o'sishi davlatlar uchun soliq siyosatini qayta ko'rib chiqish va moslashishga ehtiyoj tug'dirdi. Shu jarayonda qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) xalqaro miqyosda elektron tijoratdan kelib chiqadigan moliyaviy oqimlarni samarali nazorat qilish va soliqqa tortish uchun asosiy vositalardan biri bo'lib qolmoqda.

Elektron xizmatlarga QQSni qo'llash, ayniqsa, xalqaro biznes operatsiyalarida murakkablik tug'dirishi mumkin. An'anaviy soliq tizimlari asosan jismoniy tovarlar savdosiga mo'ljallangan bo'lib, elektron xizmatlar uchun moslashuvchanlik va yangi yondashuvlarni talab qiladi. Bu borada ko'plab davlatlar xalqaro tajribaga asoslangan holda QQS tizimiga tegishli o'zgartirishlar kiritmoqdalar, jumladan, chet el yuridik shaxslariga QQSni to'g'ri qo'llash va ushbu xizmatlarni tartibga solish uchun alohida yondashuvlar ishlab chiqmoqda.

Mazkur maqola elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga QQS qo'llashning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Ushbu jarayonda duch kelinadigan huquqiy, iqtisodiy va ma'muriy muammolar, shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida QQS tizimini samarali boshqarish usullari ko'rib chiqiladi. Maqolaning asosiy maqsadi — raqamli xizmatlar va xalqaro tijoratdagi QQS siyosatini takomillashtirish yo'nalishlarini o'rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Metodologiya: Mazkur ilmiy maqolani tayyorlash jarayonida tadqiqotning asosiy maqsadi — elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) qo'llashning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash va tahlil qilishdir. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llanildi:

1. Adabiyotlar sharhi: Elektron xizmatlarga QQS qo'llash bo'yicha xalqaro va milliy tajribalarni o'rganish uchun ilmiy maqolalar, soliq qonunchiligi, xalqaro tashkilotlar (masalan, OECD) va yirik audit kompaniyalarining hisobotlari tahlil qilindi. Shu asosda xalqaro tajriba va milliy yondashuvlar o'rtasidagi farqlar aniqlanib, umumiy tendensiyalar belgilandi.

2. Huquqiy tahlil: Soliq qonunchiligida elektron xizmatlar uchun QQSni qo'llashga doir normativ hujjatlar o'rganildi. O'zbekiston Respublikasi soliq kodeksi, Yevropa Ittifoqi va boshqa davlatlar qonunchilik bazalari soliq ma'murchiligidagi turli huquqiy yondashuvlar va mexanizmlar tahlil qilindi. Bu soliq solish tizimlarida mavjud o'ziga xosliklarni aniqlash va ularning o'zaro ta'sirini tahlil qilish imkonini berdi.

3. Soliy ma'murchiligi tahlili: Elektron xizmatlarga QQSni to'g'ri qo'llashda duch kelinadigan ma'muriy qiyinchiliklar, xususan, QQSni hisoblash, hisobga olish va to'lash jarayonlaridagi murakkabliklar tahlil qilindi. Shu bilan birga, raqamli xizmatlar ko'rsatadigan chet el yuridik shaxslarini identifikatsiyalash va ulardan soliq undirish usullari o'rganildi.

4. Taqqosiy tahlil: Xalqaro tajriba asosida turli davlatlarning elektron xizmatlarga QQSni qo'llash bo'yicha yondashuvlari solishtirildi. Bu tahlil orqali ayrim davlatlarda joriy etilgan ilg'or amaliyotlar va ularning O'zbekiston soliq tizimiga moslashuvchanligi o'rganildi.

5. Amaliy tavsiyalar ishlab chiqish: Tahlil natijalariga asoslanib, O'zbekiston va boshqa davlatlarda elektron xizmatlar ko'rsatadigan chet el yuridik shaxslariga QQSni qo'llashni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu tavsiyalar soliq siyosati va soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Mazkur tadqiqot metodologiyasi elektron xizmatlarga QQS qo'llash bo'yicha ilmiy va amaliy yondashuvlarni kompleks o'rganishga qaratilgan bo'lib, xalqaro tajribalar va milliy amaliyotlar asosida tegishli tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon berdi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi: Elektron xizmatlar bozorining kengayishi va raqamli iqtisodiyotning tezkor rivojlanishi natijasida QQSning xalqaro tijoratda qo'llanishi haqida ko'plab ilmiy va amaliy tadqiqotlar o'tkazilgan. Ushbu bo'limda raqamli xizmatlar va elektron tijorat sohasida QQSni tartibga solish bo'yicha xalqaro va milliy yondashuvlar, shuningdek, amaliyotga tatbiq qilingan yutuq va muammolar tahlil qilinadi.

O'zbekiston, Yevropa Ittifoqi (YeI) va boshqa davlatlarning raqamli xizmatlarga QQS qo'llash bo'yicha amaliyotlari soliq siyosatida muhim o'rin egallaydi. Xalqaro miqyosda bu borada eng muhim yondashuvlardan biri YeI tomonidan joriy etilgan "Mini One Stop Shop" (MOSS) tizimi bo'lib, ushbu tizim chet el yuridik shaxslariga elektron xizmatlarga QQS to'lashni soddalashtirishni ko'zda tutadi. MOSS orqali kompaniyalar har bir davlatda alohida ro'yxatdan o'tmasdan, yagona ro'yxat orqali soliq to'laydilar (OECD, 2015).

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) raqamli iqtisodiyot uchun soliqqa tortish siyosatini rivojlantirishda asosiy tashkilotlardan biridir. OECDning "Base Erosion and Profit Shifting" (BEPS) dasturi xalqaro darajada soliqqa tortish qoidalarini uyg'unlashtirish va QQSga oid soliq ma'muriyatini yaxshilashni maqsad qilgan (OECD, 2017). BEPS hisoboti raqamli xizmatlarga QQS qo'llashni optimallashtirishda mamlakatlar uchun aniq tavsiyalar beradi.

Yevropa Ittifoqi (YeI) o'z a'zolari uchun elektron xizmatlar ko'rsatadigan chet el yuridik shaxslariga QQSni bir necha bosqichda joriy etgan. Yevropada 2015 yildan boshlab chet el yuridik shaxslari tomonidan ko'rsatiladigan raqamli xizmatlar joylashuv manzili bo'yicha QQSga tortiladi. Ushbu tizim, xizmatlarning oluvchisining yashash joyiga ko'ra soliqqa tortishni kafolatlaydi, bu esa elektron tijorat bozorida teng raqobat sharoitlarini yaratishga yordam beradi

O'zbekistonda raqamli xizmatlarga QQS qo'llash bo'yicha ilk qadamlar 2020 yilda amalga oshirilgan. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga kiritilgan o'zgartirishlar bilan chet el yuridik shaxslarining elektron xizmatlarga QQS to'lashi majburiy bo'ldi. Bu jarayonda soliq to'lovchilar o'z faoliyatini davlat soliq organlarida ro'yxatdan o'tkazishlari va soliq to'lovlari bo'yicha hisobot topshirishlari talab etiladi (Soliq kodeksi, 2020). Shunga qaramay, milliy tizimda hali ham raqamli xizmatlar uchun soliq ma'murchiligi jarayonini soddalashtirish va yanada takomillashtirish lozim.

Avstraliya va Janubiy Koreya kabi davlatlar ham raqamli xizmatlar uchun QQS joriy qilishda ilg'or amaliyotlarni namoyish qilgan. Masalan, Avstraliyada 2017 yilda joriy etilgan QQS islohoti orqali chet elda joylashgan kompaniyalar elektron xizmatlar bo'yicha Avstraliya iste'molchilariga QQS to'laydi. Shuningdek, Janubiy Koreya elektron xizmatlar uchun QQS solishni joriy etib, davlat byudjeti uchun muhim daromad manbasini yaratgan

Tadqiqotchilar QQSning raqamli xizmatlar bozoriga ta'sirini tahlil qilishda, asosan, ushbu soliq yukining iste'molchilarga o'tish darajasini o'rganganlar. Ba'zi tadqiqotlar QQSning joriy etilishi elektron xizmatlar narxining oshishiga olib kelishini ko'rsatgan, bu esa iste'molchilarga qo'shimcha xarajatlarni yuklaydi. Shu bilan birga, QQS orqali davlatlar elektron xizmatlardan oladigan daromadlar hajmini oshiradi, bu esa davlat byudjetlari uchun yangi imkoniyatlar yaratadi

Adabiyotlar sharhi natijalariga ko'ra, elektron xizmatlarga QQS qo'llash bo'yicha xalqaro yondashuvlar turlicha bo'lib, har bir davlatning soliq siyosatidagi o'ziga xosliklariga bog'liq. Biroq, umumiy tendensiya sifatida elektron tijorat va raqamli xizmatlarga QQS solishning zaruriyati va bu borada qonunchilikning o'zgarishi seziladi. O'zbekiston tajribasi xalqaro amaliyotlarga mos ravishda rivojlanmoqda, biroq milliy soliq tizimining soddalashtirilishi va ma'muriy yukni kamaytirish bo'yicha hali ko'plab imkoniyatlar mavjud.

Tahlil va natijalar

Elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga qo'shilgan qiymat solig'ini (QQS) qo'llash jarayoni ko'plab davlatlar uchun soliq siyosati va ma'murchiligida yangi muammolarni yuzaga keltirmoqda. Mazkur bo'limda elektron xizmatlarga QQS qo'llashning milliy va xalqaro tajribalari asosida tahlil o'tkaziladi va asosiy natijalar bayon etiladi.

Global raqamli xizmatlar bozorining kengayishi natijasida QQS xalqaro tijoratda davlatlar uchun muhim daromad manbaiga aylangan. Xalqaro soliq siyosatida QQSni raqamli xizmatlarga qo'llashning asosiy maqsadi — bu davlatlar o'z hududida ko'rsatilgan elektron xizmatlardan daromad olishini ta'minlashdir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Yevropa Ittifoqi va boshqa ko'plab mamlakatlar QQSni elektron xizmatlarga qo'llash orqali davlat byudjetlari daromadini sezilarli darajada oshira olishgan. Masalan, YeI mamlakatlarida raqamli xizmatlardan tushadigan QQS byudjetning muhim qismiga aylanib, davlatlarning raqamli bozorni tartibga solish imkoniyatini oshirgan.

O'zbekiston Respublikasi 2020 yilda raqamli xizmatlar uchun QQS joriy qilish orqali ushbu yo'nalishda muhim qadam qo'ydi. Qonunchilikka kiritilgan o'zgartirishlar natijasida chet el yuridik shaxslarining O'zbekistonda elektron xizmatlar ko'rsatishi QQSga tortila boshlandi. Biroq, bu jarayonni tahlil qilish natijalari quyidagi muhim omillarga e'tibor qaratishni talab qiladi:

- Soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish murakkabligi: Elektron xizmatlarni ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslarini davlat soliq tizimiga ro'yxatdan o'tkazish jarayoni murakkab bo'lib, ularning ko'pchiligi bu jarayondan chetlashishga harakat qilmoqda. Bu esa davlat uchun soliq undirishni qiyinlashtiradi.

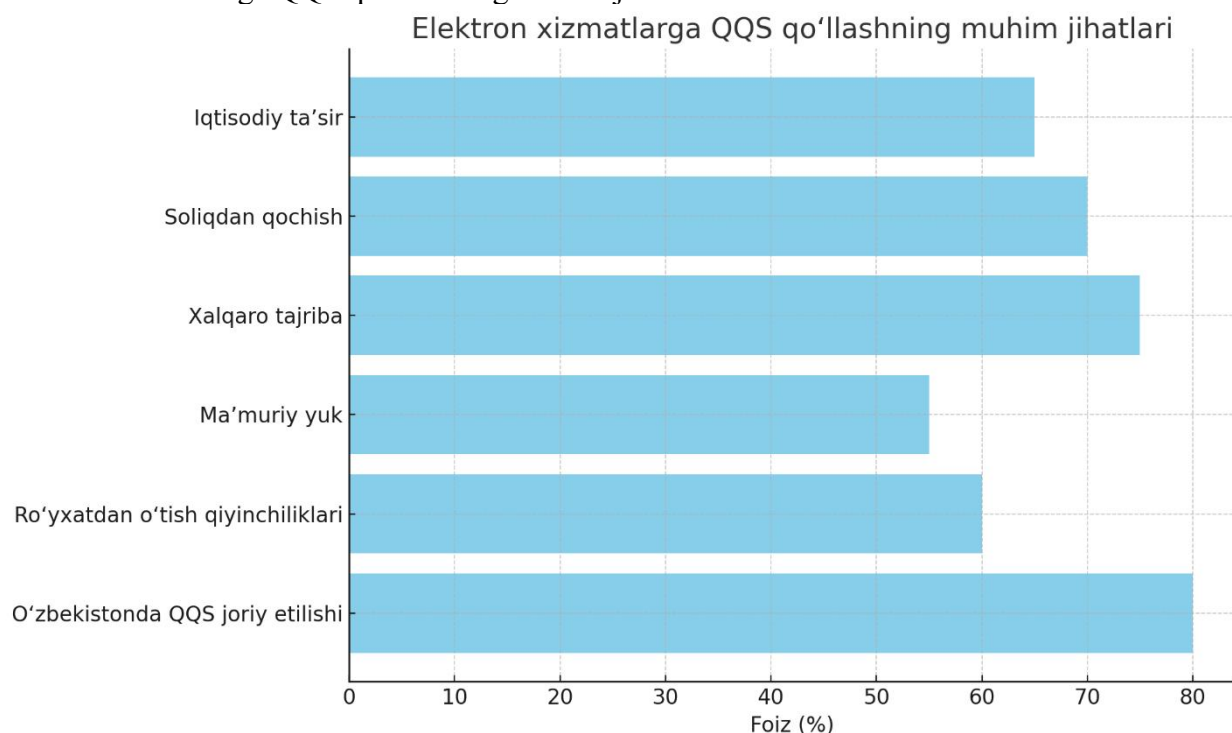
- Ma'muriy yuk va soddalashtirish ehtiyoji: O'zbekistonda elektron xizmatlarga QQS solish jarayoni hali to'liq soddalashtirilmagan. Ba'zi yuridik shaxslar uchun QQSni hisoblash va hisobot topshirish murakkab ko'rinmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ma'muriy jarayonlarni soddalashtirish orqali soliq tizimini yanada samarali qilish mumkin.

- Raqamli xizmatlar bozorining rivojlanishi: QQSning joriy etilishi O'zbekistonda raqamli xizmatlar narxining oshishiga olib kelishi mumkin, bu esa ba'zi kompaniyalar uchun bozorga kirishni qiyinlashtiradi. Biroq, QQS joriy etilishi bilan davlat byudjetiga tushadigan soliq daromadlarining oshishi ijobiy natija sifatida baholanishi mumkin.

YeI va boshqa davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, elektron xizmatlarga QQS qo'llash tizimi raqamli iqtisodiyotga moslashtirilishi kerak. Masalan, YeI davlatlari joriy etgan Mini One Stop Shop (MOSS) tizimi raqamli xizmatlar uchun soliq to'lovini soddalashtirish va birlashgan platforma orqali soliqlarni boshqarish imkonini beradi. O'zbekistonda bunday tizimlarni joriy etish, chet el yuridik shaxslarini bir joyda ro'yxatdan o'tish imkoniyatini yaratish, davlat soliq organlarining ma'muriy yukini sezilarli darajada kamaytiradi.

Elektron xizmatlarda QQS qo'llash jarayonida davlatlar soliqdan qochish muammosiga duch kelmoqda. Ba'zi chet el yuridik shaxslari davlat soliq tizimida ro'yxatdan o'tmaslik yoki xizmatlarining narxini manipulyatsiya qilish orqali QQSdan qochishga harakat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu muammoni hal qilish uchun xalqaro hamkorlik va soliq idoralarning o'zaro ma'lumot almashuvi tizimlarini joriy etish zarur. OECD bu borada xalqaro soliq hamkorligini mustahkamlash va soliq ma'muriyati uchun texnologik echimlarni taklif qilmoqda.

Elektron xizmatlarga QQS qo'llashning muhim jihatlari

Elektron xizmatlarga QQSni joriy qilishning iqtisodiy ta'siri bozorning o'ziga xosligiga bog'liq. Ba'zi davlatlarda QQS joriy etilishi raqamli xizmatlar narxining oshishiga olib kelgan bo'lsa, ba'zilarida raqobatning oshishi narxlarning barqaror saqlanishiga sabab bo'lgan. O'zbekistonda raqamli xizmatlar bozorining o'sishi QQS joriy etilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, biroq bu xizmatlarning narxi oshishi mumkin, bu esa iste'molchilarga qo'shimcha moliyaviy yuk bo'lishi ehtimoli bor.

Elektron xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga QQS qo'llash O'zbekiston va boshqa davlatlar uchun dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston milliy soliq tizimini raqamli iqtisodiyot sharoitlariga moslashtirish uchun yanada soddalashtirilgan va ilg'or texnologiyalarga asoslangan yondashuvlarni joriy etishi lozim. Xalqaro tajribalarni inobatga olgan holda, soliq to'lovini soddalashtirish va nazorat mexanizmlarini takomillashtirish O'zbekistonda QQS tizimining samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Muhokama

Elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) qo'llashning bugungi kun soliq siyosatida muhim o'rin tutishi va ko'plab davlatlarda bu masalada turli yondashuvlar mavjud ekanligi asosiy mavzuga aylangan. Ushbu bo'limda elektron xizmatlarga QQS qo'llashning zaruriyati, milliy tizimlar duch keladigan qiyinchiliklar, xalqaro tajriba

va uning mahalliyashtirilishi, shuningdek, soliq siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri kabi asosiy masalalarni chuqurroq ochib beramiz.

Raqamli xizmatlar bozorining tez rivojlanishi global iqtisodiy muhitni tubdan o'zgartirmoqda. Elektron xizmatlar, ayniqsa, internet orqali amalga oshiriladigan turli xizmatlar ko'pincha transchegaraviy bo'lib, turli davlatlar chegaralarini osongina kesib o'tadi. Bu holatda davlatlar uchun ushbu xizmatlarni soliqqa tortish an'anaviy soliq tizimlariga qaraganda murakkabroq masaladir. Qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) an'anaviy iqtisodiyotda jismoniy tovarlar va xizmatlarga tatbiq etilsada, elektron xizmatlarga nisbatan uni samarali qo'llash uchun o'zgacha yondashuvlarni talab qiladi.

Elektron xizmatlarga QQS qo'llash davlatlar uchun ikki asosiy sabablarga ko'ra zarur:

- Davlat daromadlarini oshirish: Raqamli xizmatlar bozori hajmi katta bo'lib, davlatlar bu bozorga QQS solish orqali byudjetlarini sezilarli darajada boyitishlari mumkin.

- Mahalliy kompaniyalarni himoya qilish: Chet el yuridik shaxslariga QQS qo'llash orqali mahalliy va xorijiy kompaniyalar o'rtasida teng raqobat sharoitlarini yaratish mumkin. Agar chet el kompaniyalari soliq to'lamasa, mahalliy raqobatchilar uchun teng sharoitlar yaratilmagan bo'ladi.

Biroq, QQSning xalqaro soliq tizimlarida qanday qo'llanishi, ayniqsa, transchegaraviy xizmatlarda soliq yig'ilishining samaradorligi jiddiy qiyinchiliklarni tug'diradi.[3]

Elektron xizmatlarga QQS qo'llash borasida yetakchi davlatlar, masalan, Yevropa Ittifoqi (YeI), Avstraliya va Janubiy Koreya kabi mamlakatlar ilg'or yondashuvlarni joriy etishdi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlari tomonidan ishlab chiqilgan Mini One Stop Shop (MOSS) tizimi bu boradagi eng muvaffaqiyatli loyihalardan biri hisoblanadi. Ushbu tizim chet el yuridik shaxslariga Yevropa Ittifoqining har bir davlatida alohida ro'yxatdan o'tmasdan, yagona tizim orqali QQS to'lash imkoniyatini yaratadi. Bu yondashuv soliq ma'muriyatini sezilarli darajada soddalashtiradi va davlatlar uchun soliq yig'ishni osonlashtiradi.

O'zbekiston milliy soliq tizimiga bunday xalqaro tajribalarni moslashtirish katta afzalliklar keltirishi mumkin. MOSS kabi tizim O'zbekiston soliq organlariga chet el yuridik shaxslarini yagona joyda ro'yxatdan o'tkazish va ulardan QQSni samarali yig'ishga yordam beradi. Shuningdek, xalqaro soliq idoralari bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali soliqdan qochish holatlarini kamaytirish ham muhim masalalardan biridir.[1]

Elektron xizmatlarga QQS joriy etilishi ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirlarni ham o'zida mujassam qiladi. Bir tomondan, bu soliq joriy etilishi davlat byudjetiga tushadigan daromadlarni oshirishga yordam beradi. Boshqa tomondan, QQSning joriy etilishi raqamli xizmatlar narxining oshishiga olib kelishi mumkin, bu esa oxirgi iste'molchilarga qo'shimcha moliyaviy yuk bo'ladi.

Startup kompaniyalar va kichik raqamli xizmat ko'rsatuvchi bizneslar uchun QQS qo'shimcha xarajatlarni anglatadi. Shu sababli, soliq siyosati ushbu segmentlarni qo'llab-quvvatlash uchun moslashuvchan QQS stavkalarini belgilash yoki ba'zi imtiyozlar berish imkoniyatlarini ko'rib chiqishi lozim. Bunday choralar kichik kompaniyalarning raqamli bozorga kirishini rag'batlantirishi mumkin.

Elektron xizmatlar uchun QQSni samarali joriy qilish uchun davlat soliq tizimiga texnologik echimlar va soddalashtirilgan ma'muriy jarayonlarni kiritish zarur. Xalqaro tajribalarni inobatga olgan holda, O'zbekiston soliq siyosati quyidagi yo'nalishlarda takomillashtirilishi mumkin:[2]

- Soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish tizimini soddalashtirish: Chet el kompaniyalari uchun ro'yxatdan o'tish jarayonini soddalashtirgan holda, soliqqa tortish samaradorligini oshirish.

- Soliqdan qochish holatlariga qarshi xalqaro hamkorlikni kuchaytirish: Xalqaro soliq idoralari bilan ma'lumot almashish tizimini joriy qilish va soliqdan qochishning oldini olish choralari ko'rish.

- Texnologik vositalar orqali nazoratni kuchaytirish: Raqamli xizmatlarga nisbatan QQS qo'llash uchun ilg'or texnologiyalarni joriy etish, bu orqali soliq yig'ishni avtomatlashtirish va soddalashtirish.[4]

Muhokama shuni ko'rsatadiki, elektron xizmatlarga QQS qo'llash O'zbekiston va boshqa davlatlar uchun dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Milliy soliq tizimini xalqaro tajribalarga moslashtirish va texnologik yechimlar bilan soddalashtirish orqali QQS yig'ish samaradorligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, QQSning ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirlarini inobatga olgan holda

kichik bizneslarni qo‘llab-quvvatlash va iste‘molchilar uchun xizmat narxlarining oshishini cheklash lozim. Xalqaro tajribalar va o‘ziga xosliklarga moslashgan yondashuvlar O‘zbekistonning raqamli xizmatlar bozorida QQS siyosatini takomillashtirishga yordam beradi.

Xulosa

Elektron xizmatlar ko‘rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga qo‘shilgan qiymat solig‘i (QQS) qo‘llash global iqtisodiyotning raqamlashtirilishi bilan davlatlar uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda. Maqolada elektron xizmatlarga QQS qo‘llash jarayonining xalqaro va milliy tajribalari, mavjud qiyinchiliklar va muammolar, shuningdek, ularni hal etish yo‘llari keng muhokama qilindi. O‘zbekiston bu yo‘nalishda muhim qadamlar tashladi, ammo soliq ma‘muriyati va soliq yig‘ish samaradorligini oshirish uchun hali ko‘p ishlar qilish kerak.

Elektron xizmatlar jadal rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylandi. Bu xizmatlarning davlatlar chegaralarini osongina kesib o‘tishi ularni soliqqa tortishni murakkablashtiradi. Bunday sharoitda QQS soliq siyosatida muhim vositaga aylangan. QQS nafaqat davlatlar uchun qo‘shimcha daromad manbai, balki ichki va chet el kompaniyalari o‘rtasida teng raqobatni ta‘minlash vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Soliqning to‘g‘ri joriy etilishi milliy iqtisodiyotda adolatli raqobatni yaratishi va davlat byudjetini qo‘shimcha daromad bilan boyitishi mumkin.

Raqamli xizmatlar soliqqa tortishda eng katta muammolardan biri — soliqdan qochish holatlaridir. Elektron xizmatlar ko‘pincha turli davlatlar chegaralarini kesib o‘tadi, bu esa soliq organlari uchun nazorat qilishni murakkablashtiradi. Xalqaro hamkorlik va soliq organlari o‘rtasidagi ma‘lumot almashish tizimlarini rivojlantirish orqali bu muammoni hal qilish mumkin. Shuningdek, texnologik nazorat tizimlarini joriy etish, raqamli xizmatlarni aniqlash va soliqqa tortish jarayonini samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (2020). Elektron xizmatlarga qo‘shilgan qiymat solig‘i qo‘llash bo‘yicha o‘zgartirishlar. O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi, Toshkent.
2. O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi (2020). Raqamli xizmatlar uchun QQS to‘lovini amalga oshirish tartibi. O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi.
3. Karimov, M. (2021). Elektron tijorat va soliq siyosati: O‘zbekiston tajribasi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti nashriyoti, Toshkent.
4. Mirzayev, A. (2022). O‘zbekistonda raqamli xizmatlarga QQS joriy etishning huquqiy asoslari. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi sharhlari, Toshkent.
5. Xo‘jayev, F. (2020). Chet el kompaniyalariga elektron xizmatlar soliqqa tortishning dolzarb masalalari. O‘zbekiston iqtisodiyoti jurnalida chop etilgan maqola, Toshkent.